

انرژی، اقتصاد و سیاست‌ها در حوزه خزر

واقعیت‌ها و رؤیاها

تألیف

مورین س. گرنندل

ترجمه

محمد حریری اکبری

۱۳۹۰

انتشارات دانشگاه تهران

شماره ۳۱۸۳

شماره مسلسل ۶۷۹۸

Crandall, Maureen S.

کرنندل، مورین س. . . انرژی، اقتصاد و سیاست‌ها در حوزه خزر (واقعیت‌ها و رؤیاها) / تألیف مورین س. کرنندل؛ ترجمه محمد حریری اکبری. — تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۰.
ع. ۲۵۵ ص.: (انتشارات دانشگاه تهران: شماره ۳۱۸۳).

ISBN 978-964-03-6169-6

فهرست‌نویس براساس اطلاعات فیا.
عنوان اصلی: **Energy, Economics, and Politics in the Caspian Region: Dreams and Realities, 2006.**

کتابنامه. واژه‌نامه. نمایه.
نفت -- دریای خزر، منطقه -- صنعت و تجارت. گاز -- دریای خزر، منطقه -- صنعت و تجارت. سیاست جغرافیایی -- دریای خزر، منطقه. دریای خزر، منطقه -- سیاست و حکومت. دریای خزر، منطقه -- اوضاع اقتصادی. حریری اکبری، محمد، ۱۳۲۳ -- مترجم. استواری، علیرضا، ویراستار. دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات.
۱۳۹۰ ۳۳۳/۸۲۳۰۹۴۷۵ HD ۹۵۷۶ / د ۴ ک ۴
شماره کتابشناسی ملی
۲۲۳۹۴۷۲

عنوان: انرژی، اقتصاد و سیاست‌ها در حوزه خزر (واقعیت‌ها و رؤیاها)
تألیف: مورین س. کرنندل

ترجمه: دکتر محمد حریری اکبری

ویراستار: علیرضا استواری

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۳-۶۱۶۹-۶

ISBN 978-964-03-6169-6

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مترجم است»

«کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است»

بها: ۵۵۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرشی مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - سایت: www.press.ut.ac.ir

بخش و فروش: تلفکس ۸۸۰۱۲۰۷۸

فهرست مطالب

مقدمه مترجم	ح
سیاسگزاری	س
علائم اختصاری	ض
فصل اول: پیشگفتار	۱
فصل دوم: انرژی خزر: چشم اندازها، خطوط لوله انتقال و مسائل	۱۱
فصل سوم: حلقه درونی	۷۳
فصل چهارم: حلقه برونی	۱۸۵
فصل پنجم: نکته نظرهای استتاجی	۲۲۵
یادداشت‌ها	۲۲۹
منابع	۲۷۱

مقدمه مترجم

برکت وجود اقیانوس بی‌کرانی که در جهان باستان "سارماتین"^۱ نامیده می‌شد، دریای زایای "تتیس"^۲ را همچون نگینی گرانبها در قلب "اوراسیا"^۳ نشانده و تتیس بزرگ‌ترین دریاچه جهان کنونی، "خزر"^۴ را. خزر میراث‌دار گنجینه‌های عظیم و ارزشمندی است که مهم‌ترین منابع هیدروکربن است. این منابع محصول فعل و انفعالات انجام گرفته در دل آب‌های سارماتین و تتیس و رسوبات آنها طی میلیون‌ها سال است که پس از فروکش کردن آب، دینه‌هایی در کرانه‌ها، فراکرانه‌ها و زیر بستر دریاچه کنونی بر جای گذاشته‌اند. از این رو چه فلات قاره و چه مناطق ساحلی خزر، آوردگاه ستیز و در نهایت آمیزش آب و آتش شناخته می‌شود.

در ازمنه کهن زیانه کشیدن شعله‌های آتش از درون آب و خاک این منطقه، نخستین آتش‌پرستان را پدید آورد که پس از سلطه‌یابی اعراب بر نواحی جنوبی دریاچه، مجوس/گبر/گور خوانده شدند. زرتشت و زرتشتیگری نیز از تقدیس آتش طرفی بسته است. چه آتش را فرزند اهورامزدا، یا نماد آن و در خور پرستش شناخته که قداستش ایجاب می‌کند جاودانه فروزان باشد. بی‌سبب نیست که بخش‌هایی از کرانه خزر "سرزمین آتش جاویدان" نام گرفته است.

از این‌رو ساختارهای نفت و گاز موجود در زیر بستر و کناره‌های این دریاچه (خون سیاه خزر)، نه طی دهه‌ها و سده‌ها، بل در درازنای هزاران هزار سال تشکیل یافته است. این منطقه از جهان علاوه بر داشتن منابع طبیعی چشمگیر، دارای تاریخی بلند با میراث‌های باستان‌شناسانه، انسان‌شناسانه و فرهنگ‌شناسانه کم نظیر است. البته شرکت‌های چند ملیتی بیش‌تر به منابع پولساز آن علاقه‌مندند، تا

1 - Sarmatin

۲- Thetis: بنا به اسطوره‌های یونانی تتیس (الهه دریا: دختر نروس Nereus و دوریس Doris)، یکی از "نرید"ها Nereides بوده که علی‌رغم تلاش‌های مکرر با تغییر شکل دادن‌های بی‌شمار، برای اجتناب از تن دادن به "پله نوس" Pleus (پادشاه "تالی" Thessaly) میرا، سرانجام از وی حامله شده، آشیل Achilles را به دنیا می‌آورد. تتیس در تلاش برای نامیرا کردن فرزندش، وی را در آبی غسل می‌دهد که هیچ سلاحی در بدنش کارگر نیفتد. اما چون هنگام غسل دادن پاشنه کودک را گرفته بود، پاشنه وی روپین نمی‌شود و در گشودن "تروا" Troja از همان جا تیر می‌خورد و به هلاکت می‌رسد.

۳- Eurasia: دو قاره به هم پیوسته جهان که اروپا و آسیا است.

۴- Kazar/Khazar/chozar/chozr: که به زبان لاتین Caspium Mare گفته می‌شود.

میراث‌های زیست‌بومی، اجتماعی و فرهنگی بکر و کمتر شناخته‌شده‌اش. اشتیاق وافر سرمایه‌داران بین‌المللی و رقابت سرسختانه آنها برای اکتشاف، استخراج و انتقال هیدروکربن خزر، تردیدی برجای نمی‌گذارد که این منطقه، اگرچه دیگر قبله‌گاه آتش‌پرستان جهان نیست، قبله آمال پول‌پرستان، سودجویان و دارندگان سرمایه‌های کلان است.

در نظام سرمایه‌داری عقلانی‌شده، به‌ویژه در اجتماعات مبتنی بر "نظام رفاه شرکی"^۱، هیچ شرکی بدون تحقیقات و بررسی‌های دقیق لازم، حتی در پروژه‌های پربازده سرمایه‌گذاری نمی‌کند. از این رو دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی و پژوهشی وارد عمل می‌شوند. طی نخستین دهه پس از فروپاشی شوروی، دانشگاه‌ها و مراکز مطالعاتی بین‌المللی متعددی، خزر را کانون توجه خود قرار دادند که از معروف‌ترین آنها می‌توان به دانشگاه هاروارد آمریکا اشاره کرد. این دانشگاه با تأسیس چند مرکز تحقیقاتی در دانشکده علوم سیاسی جان اف. کندی^۲، به بررسی علمی امکانات موجود منطقه خزر پرداخت. برای چند سالی هم که شده CSP، برنامه مطالعات خزر/خزرشناسی^۳ و مرکز بلفر، مرکز علمی امور بین‌المللی بلفر^۴ تلاش خود را صرف اجرای پروژه SDI، تحکیم نهادهای مردم‌سالارانه^۵ کردند. این همه طی زمانی صورت پذیرفت که مورین کوندل^۶، نویسنده کتاب حاضر، آن را دوره راه افتادن جنجال برای بزرگنمایی مقادیر منابع هیدروکربن منطقه خزر می‌نامد. خوش‌بینی‌ها نسبت به وجود ذخایر چشمگیر نفت و گاز، نه تنها هاروارد و چند دانشگاه پرآوازه بین‌المللی را به تحریک و تحرک واداشت، بلکه آمارهای متشده از سوی برخی وزارتخانه‌های حکومت آمریکا، بحث را به جایی کشاند که تحلیلگران سیاسی سخن از بازگشت "بازی بزرگ"^۷ به صحنه سیاست بین‌المللی در آستانه سده بیست و یکم به میان آوردند.

البته تمامی این کوشش‌ها را نباید به حساب هوجی‌گری یا یک کلاغ چهل کلاغ کردن گذاشت، چرا که نیاز به تهیه و تأمین انرژی شاید مسلط‌ترین و مبرم‌ترین نیاز جهان امروز باشد. از این رو موضوع "امنیت انرژی جهان" و تأمین آن را نمی‌توان دست‌کم گرفت. البته این مهم در راستای حفظ

1- Corporate welfare system

2- J.F.Kennedy School of Government

3- Caspain Studies Program

4- Belfer Center for Science and International Affairs

۵- پروژه تحکیم نهادهای مردم سالارانه Strengthening Democratic Institutions Project

۶- مورین کوندل Maureen S.Crandall

۷- بازی بزرگ: رقابت معروف روسیه و انگلیس بر سر سلطه‌یابی به منطقه آسیای مرکزی و پیرامون آن در سده

نوزدهم The Great Game

و اعتلای "منافع ملی" یک یا حداکثر چند کشور معین مطرح می‌شود. برای دستیابی به "توسعه پایدار"^۱ طراحان راهبردهای اقتصادی و انرژی قدرت‌های مسلط بر جهان، ابتدایی‌ترین آموزه اقتصاددانان انگلیسی را همواره آویزه گوش کرده‌اند که "همه تخم مرغ‌هایتان را در یک سبد نچینید"^۲ و بدین سان پیوسته در پی ایجاد و در اختیار گرفتن منابع، وسایل و راه‌های انتقال متعدد هیدروکربن به مراکز مصرف عمده بوده و هستند.

کرنندل عقیده دارد که در گرگ و میشی فروپاشی شوروی، از همان آغاز دهه ۱۹۹۰، هیاهوی بسیاری درباره عرضه نفت و گاز مازاد خزر به راه افتاد که به میلیارد‌ها دلار سرمایه‌گذاری در این منطقه منجر شده است. این سرمایه‌گذاری‌های کلان چه زاده خیال خام (رویاها)، چه از روی واقع‌بینی (واقعیت‌ها) و چه حتی با مصلحت‌اندیشی سیاسی باشد، "علت وجودی"^۳ تداوم بررسی‌ها و مطالعات خزر/خزرشناسی است. فراهم آوردن امکانات لازم برای تحقیق و تألیف و تدوین کتاب حاضر از جانب دانشگاه دفاع ملی^۴ و JCAF مدرسه عالی صنعتی نیروهای نظامی^۵ آمریکا، مصداق بارز این مدعاست. از این گذشته چندین مرکز تحقیقاتی و دانشگاه‌های دولتی و خصوصی و حتی چند "خزانه فکر"^۶ مشغول ادامه این بررسی‌ها هستند.

تألیف کتاب انرژی، اقتصاد و سیاست‌ها در منطقه خزر: رویاها و واقعیت‌ها تنها یکی از کارهای صورت پذیرفته در این زمینه است که مانند هر کتاب دیگری برتری‌ها و کاستی‌های خاص خود را دارد که البته برتری‌های آن بر کاستی‌هایش می‌چربد که به همین دلیل هم برای ترجمه فارسی برگزیده شد. برخی از مزایا و وجوه قوت آن به شرح زیر است:

۱) تصویر به نسبت روشنی از اوضاع سیاسی و اقتصادی کشورهای منطقه ارائه می‌دهد که درباره بیشتر آنها بنا به دلایلی از جمله تازه استقلال یافتن، اطلاعات در خور استناد چندانی در دست نبود. یعنی با معرفی و تحلیل توانمندی‌های سه کشور (قزاقستان، ازبکستان، و ترکمنستان) از پنج کشور آسیای مرکزی و دو کشور (آذربایجان و گرجستان) از سه کشور قفقاز، اطلاعات اساسی مفیدی در اختیار خواننده قرار می‌دهد؛

۱- توسعه پایدار Sustainable development

۲- همه تخم مرغ‌های خود را در یک سبد نگذارید: Do not put all your eggs in one basket

۳- raison d'être

۴- The National Defence University

۵- The Industrial College of Armed Forces

۶- خزانه‌های فکری: موسسات پژوهشی مدرن که به صورت NGOها به انجام کارهای علمی و تحقیقاتی می‌پردازند Think tanks

۲) در مورد سامانه‌های ترابری موجود و احتمالی کل ذخایر هیدروکربن خزر اطلاعاتی موثق و دقیق در یک جا فرا هم می‌آورد که خواندن کتاب را برای هر متخصص یا هر مسئول اجرایی در امور و فعالیت‌های مربوطه ضروری و گریزناپذیر می‌سازد. در ضمن آشنایی با کتاب برای دانشجویان رشته‌های علوم سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نیز آموزنده و بسیار مفید است؛

۳) مبانی شکل‌گیری سیاست‌های دول ریز و درشت در دنیای معاصر را با روشنگری هرچه تمام‌تر می‌نمایاند و نقش سرمایه‌های کلان و شرکت‌های چندملیتی در تشکیل سیاست‌های جاری و چگونگی "اداره امور عمومی" در جوامع توسعه‌یافته و توسعه‌نیافته و تفاوت‌های میان این دو را تا حدی نشان می‌دهد؛

۴) برگزیدن موضوع تحقیق و تهیه و تکمیل گزارش آن به‌نحوی که آخرین اطلاعات مربوط به واقعیت‌ها، منافع ملی و علایقی دیگر مانند "رفاه مردم" یا "فراوانی" را شامل می‌شود، نشانه رئالیسم و پراگماتیسم حاکم بر اندیشه مولف است که می‌تواند درس عملی بزرگی برای کسانی باشد که هنوز وقت و انرژی خود را صرف بررسی موضوعاتی می‌کنند که هیچ‌کدام از دردهای موجود زمان، مکان و جامعه را درمان نمی‌کنند؛

۵) در کنار شناسایی و معرفی امکانات پنج کشور ساحلی خزر با عنوان "حلقه درونی" علایق انرژی ایالات متحده، چین، گرجستان، ترکیه، ازبکستان و یکی دو کشور ذی‌ربط و ذی‌نفع دیگر نیز زیر عنوان "حلقه بیرونی" بررسی و شناسانده می‌شوند که داشتن تصویری جامع از موضوع کتاب را مقدور می‌سازد.

اما کاستی‌ها و نکات منفی کتاب، بیش از یک یا دو مورد نیست. شاید نکته اول این باشد که مولف، در جانبداری از سرمایه و سرمایه‌داری تا حدی از اعتدال خارج شده است. از هر پژوهشگر و صاحب قلمی در این سطح انتظار می‌رود، حداقلی از "وجدان علمی" و رعایت منافع و خواست‌های طرفین قراردادها و معاملات را به‌کار بندد. البته با توجه به ارزش‌ها و ارزشگذاری‌هایی که در آمریکا هم دارد جاری و ساری می‌شود، از هر پژوهشگر یا نویسنده‌ای کم و بیش توقع می‌رود در صورت پرداختن به مطالبی که با کیان نظام اجتماعی ارتباط تنگاتنگ دارد، به‌طور شفاف روشن سازد که در چه جهت و برای چه کسانی یا کدام نیروها و باورها می‌نویسد، خرده‌گیری بر مورین کردند که در دل چنین نظامی "جامعه‌پذیر" شده و کتابش را در راستای طرز تفکر حاکم تهیه و تنظیم کرده، محلی از اعراب ندارد.

نکته دوم اینکه به نظر می‌رسد مؤلف در مورد دریافت‌های خود در بررسی‌هایی که انجام داده، گاه با چنان قطعیت و قاطعیتی نظر می‌دهد که در پیش‌بینی‌ها و پیشگویی‌ها هیچ تردیدی نشان نمی‌دهد. در حالی که در بررسی مسائل و حتی در دستیابی به قانونمندی‌های علوم اجتماعی، مفهوم نسبیّت را نمی‌توان کنار گذاشت. یک عالم یا پژوهشگر میرز باید در صدی از "احتمال" یا "ضرب خطا" را در قضاوت‌ها و پیش‌بینی‌هایش در نظر بگیرد. از همین رو علی‌رغم انجام کاری درخشان و در خور تعریف، هر چند سه چهار سالی بیشتر از انتشار کتاب نمی‌گذرد، برخی از پیشگویی‌ها درست از آب درنیامده که می‌توان موارد زیر را مثال آورد:

(۱) پیش‌بینی کتاب (صص ۱۲۶-۱۲۴) در این مورد که پس از صفرمراد نیازاف، اوضاع ترکمنستان درهم خواهد ریخت؛ در حالی که پس از درگذشت وی به علت بیماری، تاکنون تغییر چندانی در اوضاع سیاسی و اداری ترکمنستان پدیدار نشده است؛

(۲) پیش‌بینی کتاب (ص ۱۶۹) در این مورد که پس از اتمام دوره ریاست جمهوری پوتین در روسیه، وی به تغییر قانون اساسی دست خواهد یازید، تا در همان مقام باقی ماند؛ در صورتی که به محض اتمام دوره دوم ریاست جمهوری، پوتین با تبعیت از قانون بی‌هیچ درنگی ایفای نقش درجه دوم یا نخست وزیری را گردن گرفت و ایفای نقش درجه اول را به پریزیدنت مدودف واگذار کرد.

برتر از موارد بالا اینکه مؤلف باوجود نتیجه‌گیری خود در این کتاب که منابع هیدروکربن خزر به قدری نیست که شایسته این همه سرمایه‌گذاری و تلاش شرکت‌های غربی باشد و اشاره به اینکه تولید نفت و گاز خزر از ۲۰۱۰ به بعد کاستی خواهد پذیرفت، در چند جا (از جمله در ص ۴۸) به‌طور تلویحی می‌رساند که حوالی سال ۲۰۱۵ اجرای پروژه یک خط لوله دیگر ممکن است لازم آید. همچنین (در ص ۷۰) اشاره می‌کند که حول و حوش ۲۰۱۵، فقط تولید قزاقستان و آذربایجان به اوج خود خواهد رسید. دیدگاه‌های متناقضی از این قبیل در مواردی به چشم می‌خورد که به احتمال قوی از همان وابستگی و دلبستگی وی به ارزش‌های غربی، ریشه می‌گیرد.

با تمام این حرف‌ها، ضعف‌ها و کاستی‌ها بدان پایه نیست که از مطلوبیت و اهمیت کتاب بکاهد. چه سناریوهای طرح شده در آن مبتنی بر واقعیت‌ها و به دور از هرگونه خیالبافی است. همین شناخت و بینش واقع‌گرایانه است که اعتماد به نفس لازم را برای مؤلف به وجود می‌آورد تا با "مسئولیت‌پذیری" و "شهامت اخلاقی" برخی از تصمیمات و سیاست‌های کشور متبوع خویش در قبال منطقه خزر را، مورد انتقاد علنی قرار دهد. چون با تحلیل‌هایش چنین استنتاج می‌کند که ... در

منازعه انرژی سیاست خارجی و سیاست انرژی ایالات متحده، اعمال فشار برای احداث و راه‌اندازی خط لوله BTC، CPC و موریانسک نادرست بوده است. با ارتکاب این کار ایالات متحده به‌طور مستقیم از موضع خود که بهترین شیوه را واگذاری راه حل‌ها به بازار می‌داند، تخطی و تجاوز کرده است. (ص ۲۲۳). انتقاد کردند از سیاست واشنگتن به حدی تند و تیز می‌شود که تا مرز دورو خواندن آمریکا پیش می‌رود. او حتی با صداقت و صراحت می‌نویسد ایالات متحده باید این مخاطره را تشخیص دهد که «...درست به اندازه‌ای که یار و یاور یا نزدیک سران خودکامه و سرکوبگر دیده شود، به همان اندازه مانند دورویی شناخته می‌شود که ارزش‌ها و اصول مردم‌سالارانه آمریکایی را پیش می‌کشد، اما در عمل از خودگامگان و مستبدان حمایت می‌کند» (ص ۲۲۲).

چنین انتقادی، انتقاد سازنده است، چون عرصه را برای اتخاذ دیگر تصمیمات مشابه و اعمال سیاست‌های همسو با منافع گروه‌های دارای نفوذ و ذی‌نفع که در تضاد با منافع ملی عمل می‌کنند، تنگ می‌سازد. انتقاد سازنده، سلامت و پیشرفت جامعه را در پی خواهد داشت. جامعه‌ای که می‌تواند نظام اجتماعی قانون‌مداری برپا دارد و استوار سازد، به‌طوری که تمامی یا دست‌کم اکثر اعضایش در رسیدن به بلوغ فکری و استقلال رأی از حداکثر امکانات برخوردار شوند. البته پیدایش و استقرار این نظام اجتماعی و پرورش افراد دارای دانش و توان لازم برای ارایه انتقادهای سازنده، لازم و ملزوم یکدیگرند. مورین کردندل با تهیه و تدوین همین کتاب، نمونه بارز افرادی از این گونه به‌شمار می‌آید، چرا که با لحاظ کردن جمیع جهات و مجموع برتری‌ها و کاستی‌های کتابش، به جرأت می‌توان گفت کاری کرده است کارستان.

م. ح. الف

تبریز - اردیبهشت ۱۳۸۹

سیاسگزاری‌ها

در انجام این تحقیق، دین عده کثیری را برگردن دارم. نخست از مسئولان دانشگاه دفاع ملی^۱ و مدرسه عالی صنعتی نیروهای نظامی، ICAF^۲ تشکر می‌کنم که مجال اندیشیدن و نوشتن درباره این موضوع را برایم فراهم آوردند. از جمله کسانی که پشتیبانم بوده‌اند، خانم ایرنه کیریاکوپولوس^۳، استاد و مدیر گروه اقتصاد در ICAF است که هر وقت نیاز شدید داشتم، بی‌هیچ چون و چرایی به کمک شتافت و نکات لازم فراوانی را به من گوشزد کرد. از دکتر جان ینگ^۴ (سروان بازنشسته نیروی دریایی ایالات متحده) که بعدها مدیر آموز دانشگاهی شد، استاد دیوید کینگ^۵، همکارم در گروه اقتصاد ICAF بسیار متشکرم که پیش از آغاز و پس از اتمام تحقیق همواره با اشتیاق فراوان آماده شنیدن و نقد کردن و مبادله نظر شخصی بودند. دیو^۶ از بسیاری جهات همچون خود دیگر من بوده که جملات و اندیشه‌هایم را تکمیل و همواره نقش دوستی خوب، شخصیتی عالی و همکاری حرفه‌ای را ایفا کرده است. بدون امان نظر دیو، این تلاش به درازا می کشید و تقریباً غیرقابل تحمل میشد.

علاوه بر این اشخاص، مدت طولانی است که به دکتر چارلز کولیر^۷ که بیش از بیست سال است با ایشان آشنایی شخصی و حرفه‌ای دارم، تشکر خاصی بدهکارم. ایشان با ارائه رهنمودها همیشه با گشاده‌رویی در چگونگی سازماندهی در عرضه این کار، سطح آن را بالا برده‌اند. شوخ طبعی او حین انجام کار سخت و سنگین واری، چشمگیر بود. برتر از همه آنکه وی در مورد این بخش از جهان دایره‌المعارفی متحرک است. او درباره [شناخت] واقعیت و هم تفسیر آن سهم سترگی داشت. هر کسی به این موضوع و این منطقه جغرافیایی علاقه‌مند باشد، باید همواره با دکتر کولیر به مشاوره بنشیند.

سیاس صمیمانه خود را تقدیم کارمندان کتابخانه دانشگاه دفاع ملی می‌کنم که همگی به راستی در پاسخگویی به برخی از پیچیده‌ترین و حتی شاید ابلهانه‌ترین پرسش‌هایی که مطرح می‌کردم، از هیچ تلاشی فروگذار نکردند. به نهایت حرفه‌ای بودن و طرز برخورد و سلوک برجسته آنان با استادان

1 -The National Defence University.

2 -The Industrial College of Armed Forces

3 -Irene Kyriakopoulos.

4 -Dr. John yaeger.

5 -David King

6 -Dave.

7 -Dr. Charles Collier

و دانشجویان به قدری عالی بود که خاطره این همکاری را به مثابه گنجینه‌ای تا ابد حفظ خواهم کرد. این شخصیت‌های ستودنی عبارتند از جولی آریگه‌تی^۱، جین-مری فیسون^۲، الیزابت هریسون^۳، کرافتون هیز^۴، هوارد هیوم^۵، کیم جوردن^۶، روزمری-زیوک^۷، لیلی مک‌گاورن^۸، سارا میکِل^۹، روبرت مونتگومری^{۱۰}، بروس تورنلوو، خوسه تورس^{۱۱} و چریل وایدنر^{۱۲}. به ویژه در این کتابخانه، شخصی که خواست‌های مرا کاملاً برآورد کرد، خانم دان همفری^{۱۳} بود. بدون وجود او، هرگز این کار به سرمنزل مقصود نمی‌رسید. او گوهری است گرانبها و بی‌نظیر. توفیق او را آرزومندم و بر این باورم همه کسانی که پس از من فرصت مطالعاتی خود را در ICAF و با کارکنان آنجا می‌گذرانند، باید بدانند که دان به‌راستی، گنجینه‌ای ملی است.

علاوه بر اینها، در این کار تا حد زیادی از کمک‌های پشتیبانی کامپیوتری ICAF زیر نظر مایکل هارن^{۱۴} آرام و توانمند برخوردار شدم. دانش کامپیوتری و مهارت‌های وی بنیانی است که این همه در تهیه درخور استفاده و عرضه جدول‌ها و نمودارهای این کتاب گزیرناپذیر بوده است. مضافاً مایکل سرشار از شادابی بود. ای کاش بتوانم از مهارت‌های او در زمینه فناوری اطلاعات، تقلید کنم. در جریان تحقیق با برخی افراد از راه پست الکترونیکی و یا مکالمه تماس داشته‌ام. با آنکه سعی کرده‌ام هویت این اشخاص بسیار مفید و موثر را حفظ کنم، شاید نتوانم همگی آنان را به‌خاطر بیاورم. دست کم سه نفر از آنان از لحاظ مدد رسانی شخصی و حرفه‌ای نقش درخشانی داشته‌اند: آدام سینمینسکی^{۱۵} از بانک آلمان^{۱۶}، لن کوبورن^{۱۷} که در گذشته با وزارت انرژی ایالات متحده کار می‌کرد و پیتر دیویس^{۱۸} از بریتیش پترولیوم^{۱۹}.

1- Julie Arighetti

2- Jeanne-Marie Faison

3- Elizabeth Harrison

4- Crafton Hayes

5- Howard Hume

6- Kim Jordan

7- Rosemary Marlowe- Dziuk

8- Lily Mc Govern

9- Sarah Mikel

10- Robert Montgomery

11- Jose Torres

12- Cheryl Weidner.

13- Dawn Humphrey

14- Michael Harn

15- Adam Sieminski

16- Deutsche Bank

17- Len Coburn

18- Peter Davies

19- British Petroleum

تشویق و یاری و یآوری آدام که همواره منبعی از دانش، حمایت و روحیه عالی است، بسیار ارزنده بود. درک عمیق و صمیمی لن بی‌همتا بود که بی‌دریغ آن را با من در میان گذاشت. در وهله نخست پتر به همراهی مایکل تاون‌شندا^۱ از بریتیش پترولیوم، علاقه به این منطقه را در من برانگیختند. البته آدام، پتر و مایکل دیدگاه‌های خود را دارند، با این همه تمایل دارند آنها را به اشتراک بگذارند و بسنجند. از ویلیام رمزی^۲، سفیر در آژانس انرژی بین‌المللی مستقر در پاریس نیز تشکری ویژه به عمل می‌آورم. دیگر کسانی که نامی از آنان برده نمی‌شود، ولی کمک‌های درخور قدردانی زیادی به عمل آورده‌اند عبارتند از نمایندگانی از جامعه اطلاعاتی ایالات متحده، نمایندگانی از شرکت‌های بین‌المللی نفت و گاز، چه شاغل و چه بازنشسته، سفیران سابق ایالات متحده در یکی دو کشور مورد مطالعه، مسئولان اطلاعات وزارت خارجه ایالات متحده. کارمندان اداری وزارت دفاع که جریانات و توسعه امور در این کشورها را پیگیری می‌کنند، نمایندگانی از هیأت‌های نمایندگی این کشورها در ایالات متحده، اعضای از چند خواننده فکری گوناگون که موضوعات انرژی بین‌المللی را پی می‌گیرند و دانشگاهیانی که دست کم به انتشار مقالاتی درباره انرژی زده‌اند؛ سپاسگزار همه آنان هستم. دانش و تمایل آنان به عرضه معلومات خود و شریک شدن با دیگران به گونه سترگی، به درک و فهم من مدد رسانده است. برخی از ایشان خواسته‌اند که بی‌نام و ناشناخته بمانند و من به پاس تلاش آنان، به این خواسته وفادار می‌مانم. در پایان از خوانندگان پیش‌نویس‌های خودم تشکر و قدردانی می‌کنم و امتنان خود را نسبت به دارندگان مطالب دارای حق مالکیت معنوی و علاقه آنها به انتشار این مطالب ابراز می‌کنم. هر نقص و خطایی که باقی مانده باشد به تمامی فقط متوجه من است.

1- Michael Townshenda

2- William Ramsay

علائم اختصاری

ABTC: Aktau-BTC proposed Pipeline Link

خط لوله پیشنهادی برای متصل ساختن اکتاو به باکو - تفلیس - جیهان

ACG: Azeri - Chirag - Guneshli

آذری - چراغ - گونشلی

ADB: Asian Development Bank

بانک آسیایی توسعه

Agip Kco : Agip Kazakhstan North Caspian Operating Company.

شرکت عامل شمال خزر قزاقستان - اجیب

AIOC: Azerbaijan International Operating Company

شرکت عامل بین‌المللی آذربایجان

ANB : Azerbaijan National Bank

بانک ملی آذربایجان

American Petroleum Institute

مؤسسه آمریکایی نفت (که استانداردهای درجه وزن مخصوص برای سنجش کیفیت نفت را معین می‌کند).

bcm: billion cubic meters

میلیارد متر مکعب

bcm/y: billion cubic meters per year

میلیارد متر مکعب در هر سال

BOTAS

بوتاش : شرکت دولتی گاز طبیعی و لوله‌های انتقال ترکیه

BTC:Baku - Tbilisi-Ceyhan

خط لوله انتقال باکو- تفلیس - جیهان

CAC: Central Asia - Centre (CAC) Pipeline

خط لوله انتقال آسیای مرکزی - میانه، که در واقع یک خط لوله نیست، بلکه شبکه‌ای از پنج لوله انتقال جداگانه است که بین سال‌های ۱۹۶۶-۱۹۸۷ ساخته شده‌اند. CAC3 از قزاقستان و CAC1,2,4,5 از ازبکستان می‌گذرند.

CERA: Cambridge Energy Research Associates.

کانون پژوهش انرژی کمبریج

CIA: Central Intelligence Agency

سیا: سازمان مرکزی اطلاعات

CITES: Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora

قرارداد بین‌المللی بازرگانی گونه‌های جانوران و گیاهانی که در معرض خطر انقراض نسل قرار گرفته‌اند.

CNODC: China National Oil and Gas Explortion and Development Corporation.

کورپوراسیون ملی اکتشاف و توسعه نفت و گاز چین

CNOOC: China National offshore Oil Corportion.

کورپوراسیون ملی نفت فرا کرانه چین

CNPC : China National Petroleum Corporation.

کورپوراسیون ملی نفت خزر

CPC: Caspian Pipeline Consortium

کنسرسیوم خط لوله [انتقال] خزر

dichloro – diphenl – trichloroethane

دی‌کلرو - دی‌فنل - تری‌کلرواتان

DOE: U.S. Department of Energy

وزارت انرژی ایالات متحده

DOE/EIA: U.S. Department of Energy, U.S. Department of Energy Information Administration

وزارت انرژی ایالات متحده، اداره اطلاعات انرژی

DRAs: Drag Reduction Agents, used to speed the flow of oil through a pipeline and hence , The Volume Per Year.

آژانس‌های کاهشنده از کندی جریان که برای تسریع جریان نفت در خطوط لوله انتقال، فعالیت دارند، از این‌رو حجم کارشان، سالانه حساب می‌شود.

EBRD: European Bank for Reconstruction and Development.

بانک اروپایی سازندگی و توسعه

EITI: Extractive Industries Transparency Initiative.

ابتکار شفاف‌سازی صنایع استخراج

GDP: gross domestic product

تولید ناخالص داخلی

IAEA: International Atomic Energy Agency

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی

IEA: International Energy Agency

آژانس بین‌المللی انرژی

ILSA: Iran –Libya Sanctions Act

لایحه مجازات‌های ایران – لیبی

IMF: International Monetary Fund

صندوق بین‌المللی پول

KIO: Karachagnak Integrated Organization

سازمان هماهنگی قاراجاگاناک

MMBtu: million British thermal units

یک میلیون واحد حرارتی بریتانیایی

mmb/d.: million barrels per day

روزانه یک میلیون بشکه

NBK: National Bank of Kazakhstan

بانک ملی قزاقستان

NICO: Naftiran Intertrade Co. Ltd.

شرکت بین‌المللی بازرگانی نفتیران، با مسئولیت محدود

OECD: Organization for European Cooperation and Development.

سازمان اروپایی همکاری و توسعه

OGJ: Oil & Gas Journal

مجله نفت و گاز

OSCE: Organization for Security and Cooperation in Europe

سازمان امنیت و توسعه اروپا

PSA: Production Sharing Agreement

موافقتنامه سهم‌بری از تولید

PWYP: Publish What You Pay

هر چه می‌پردازی، منتشر کن

RFE/RL: Radio Free Europe / Radio Liberty

رادیوی آزاد اروپا/ رادیوی آزاد

SCP: South Caucasus Pipeline

خط لوله جنوب قفقاز

Sinochem: China National Chemicals Imports and Exports Corporation

کورپوراسیون ملی واردات و صادرات مواد شیمیایی چین

Sinopec: China Petroleum and chemical Corporation.

کورپوراسیون نفت و مواد شیمیایی چین

ع واقعیت‌ها و رؤیاها

SOCAR: State Oil Company of Azerbaijan

سوکار: شرکت دولتی نفت جمهوری آذربایجان

SOFAZ: State Oil Fund of Azerbaijan

صندوق دولتی نفت آذربایجان

TCO: Tengizchevroil

تنگیز شور اویل

TIPLine: Trans Israeli Pipeline

خط لوله سرتاسری اسرائیل

TPAO: Turkish Petroleum Crop

کورپوراسیون نفت ترکیه

UNEP: United Nations Environment

برنامه محیط زیست سازمان ملل

WTO: World Trade Organization

سازمان تجارت جهانی

www.ketab.ir